

ZBORNİK RADOVA

GOVOR MRŽNJE

NOVI SAD, 2022

Покрајински заштитник грађана
Омбудсман

Republika Srbija
Autonomna pokrajina Vojvodina
Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

ZBORNİK RADOVA
GOVOR MRŽNJE

Novi Sad, 2022

Zbornik radova
GOVOR MRŽNJE

ISBN: 978-86-89417-15-9 [PZG]

ISBN: 978-86-80756-40-0 [IKSI]

Izdavači:

Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman
Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

Za izdavača:

Prof. dr Zoran Pavlović, Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman
Dr Ivana Stevanović, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja

Urednici:

Prof. dr Zoran Pavlović, Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman
Prof. dr Milana Ljubičić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Recenzenti:

Dr Ivana Stevanović, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja
Prof. dr Slađana Jovanović, Pravni fakultet, Univerzitet Union - Beograd

Dizajn i priprema za štampu:

Alen Šajfar

Štampa:

Uprava za zajedničke poslove pokrajinskih organa, Autonomna pokrajina Vojvodina,
Republika Srbija

Godina izdanja: 2022.

Tiraž: 100 kom

ZBORNİK RADOVA
GOVOR MRŽNJE

SADRŽAJ

UVOD	9
Dr Zorica Mršević Mr Svetlana Janković ULOGA NEZAVISNIH INSTITUCIJA U SRBIJI U SLUČAJEVIMA GOVORA MRŽNJE	11
Milana M. Ljubičić BESKUĆNICI U SAVREMENOM DRUŠTVU: IZMEĐU IGNORISANJA I (ZLOČINA) MRŽNJE	27
Siniša Tatalović Ružica Jakešević PRAVA NACIONALNIH MANJINA I GOVOR MRŽNJE U HRVATSKOJ	43
Aleksandar R. Ivanović Bojan Stojanović PERCEPCIJA MLADIH IZ MULTIKULTURALNIH REGIONA SRBIJE O GOVORU MRŽNJE U ELEKTRONSKIM MEDIJIMA I NA DRUŠTVENIM MREŽAMA	61
Ljubinko Mitrović Predrag Raosavljević HOW TO ENSURE EFFECTIVE LEGAL PROTECTION FROM CYBER HARASSMENT?	79
Dragan Jovašević KRIVIČNA ODGOVORNOST I KAŽNJIVOST ZA GOVOR MRŽNJE	93
Nevena Petrušić KOLEKTIVNA GRAĐANSKOPRAVNA ZAŠTITA U SLUČAJEVIMA GOVORA MRŽNJE: ANALIZA NORMATIVNOG OKVIRA REPUBLIKE SRBIJE	113
Tijana Kojić GOVOR MRŽNJE U SFERI JAVNOG OBRAĆANJA	131
Zoran Pavlović HATE SPEECH, VIOLENCE AND DISSEMINATING OF FALSE NEWS ON THE GLOBAL SOCIAL NETWORKING HIGHWAY	155
Vida Vilić VRŠNJAČKO NASILJE KROZ GOVOR MRŽNJE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA	169
Katarina Jonev Ćiraković GOVOR MRŽNJE I NASILJE NA INTERNETU MEĐU DECOM I MLADIMA	185
Darko Dimovski Dragana Milovanović PRIMENA ČLANA 10. EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA NA GOVOR MRŽNJE I NEDOSTACI U REGULATIVI	199
Danica Vasiljević-Prodanović GOVOR MRŽNJE NA INTERNETU I POZITIVNA KOMUNIKACIJA	219
Ivana Stepanović ALGORITHMIC REPRODUCTION OF HATE ON SOCIAL MEDIA	233
Ana Vuković HATE SPEECH VS. POLITICALLY CORRECT SPEECH: CAUSAL-CONSEQUENTIAL RELATIONSHIPS	249

UVOD

Zbornik radova *Govor mržnje*, pripremljen od strane Pokrajinskog zaštitnika građana - ombudsmana i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, predstavlja nastavak kontinuiranog rada društveno odgovornih institucija i posvećenosti aktuelnim temama od značaja za zaštitu i unapređenje ljudskih prava. Fenomen govora mržnje prisutan je na različite načine i u različitoj meri u većini društava, ali sa karakteristikama koje prate savremeno društvo, a to je upotreba interneta i društvenih mreža, čime se njegove posledice osećaju ne samo *on line*, nego i *off line*. Osim direktnih žrtava govora mržnje posledice često trpe i članovi porodice pa i grupe kojoj žrtva eventualno pripada, ali i oni koji žrtve lično ne poznaju, kao i pripadnici grupa koji u konkretnom slučaju ne moraju da budu žrtve, ali se mogu naći u takvoj ulozi. To znači da se društvo u celini može smatrati žrtvom govora mržnje.

Najoštrija osuda i društvena reakcija na govor mržnje i njegove posledice su nešto što vodi ka ostvarenju principa jednakih prava i nediskriminacije sa jedne, i društva sa nultom tolerancijom na govor mržnje, sa druge strane.

U tom smislu autori i autorke čije radove imamo priliku da prikažemo javnosti upravo potvrđuju našu kontinuiranu posvećenost za životom u zajednici u kojoj će biti ostvaren princip vladavine prava i zaštite svih građana i građanki bez obzira na različitosti koje nas karakterišu.

Urednici zbornika radova

Milana M. Ljubičić*

BESKUĆNICI U SAVREMENOM DRUŠTVU: IZMEĐU IGNORISANJA I (ZLOČINA) MRŽNJE

Apstrakt: U radu se bavimo analizom društvenog tretmana beskućnika i njihovom vikimizacijom. Empirijski podaci koji se o ovoj pojavi prikupljaju u nekim zemljama ukazuju da su ljudi koji žive iskustvo beskućništva žrtve različitih vidova nasilja. Nadalje, takve statistike upućuju na zaključak da se vikimizacija beskućnika po svojoj suštini ne razlikuje od zločina mržnje. Međutim, evidentno je da postoji otpor zakonodavaca da beskućnike uključe među one grupe koje su izdvojene kao visoko vulnerabilne i pravnim aktima posebno zaštićene od ovog vida kriminaliteta. Da bismo pronašli odgovor zbog čega su u savremenim demokratijama u kojima su ljudska prava univerzalno dobro, ljudi bez krova nad glavom izostavljeni iz takve legistative, pristupili smo komparativnoj sociološkoj analizi društvenog konteksta, društvenih i zakonskih praksi koje prvenstveno pogađaju beskućnike. Pokazaće se da se društveni tretman ovih ljudi kreće između ignorisanja i kriminalizacije – otvorene netrepeljivosti, kao i da društvo u cjelini ima visoku toleranciju na zločine koji se prema njima vrše. Razlog takvim praksama nalazimo u stotinama godina starim predrasudama prema beskućnicima, koje se svode na dva uvjerenja: da su po društveni red i poredak potencijalno opasna grupa, i da su oni Drugi – *manje ljudi*, u odnosu na ostale građane.

Gljučne riječi: beskućnici, zločini mržnje, kriminalizacija, ljudska prava

---

* Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, redovni profesor milanaljubicic@yahoo.com

Uvod

Beskućništvo - jedan od oblika ljudske egzistencije star najmanje 10.000 godina, danas dobija alarmantne razmjere. Riječ je o fenomenu koji, iako prisutan u svim savremenim društvima, još uvijek nije definisan na jedinstven način - ne samo da postoji velik broj definicija beskućništva, već su one i kulturološki specifične (vidi: Ljubičić, 2017). Zbog toga je gotovo nemoguće izmjeriti ovu pojavu, naročito u komparativnoj perspektivi.¹

Ono što se može zaključiti na osnovu dostupnih podataka je da broj beskućnika na globalnom nivou raste, kao i da će u budućnosti ta brojka biti još i veća. Na primjer, u pandemijom korona virusa obilježenoj 2020. godini broj zvanično evidentiranih beskućnika u većini zemljama u kojima se podaci o ovoj populaciji prikupljaju, se povećao. Za samo dvije godine (2018-2020) u Izraelu je udvostručen broj ljudi bez krova nad glavom (sa 1.800 na 3.500). Istovremeno, u Engleskoj procenat osoba sa iskustvom beskućništva porastao je za 8%, u Sjevernoj Irskoj za 9% (HC3-1-Homeless-population.pdf), dok je u SAD za samo 12 mjeseci (2019-2020) došlo do drastičnog rasta broja primarnih beskućnika, kojih je po prvi put od kad se prikupljaju podaci o ovoj pojavi, više na ulicama nego u prihvatilištima.

Objašnjenje ovih trendova barem jednim dijelom leži u činjenici da su u pandemijskoj situaciji neka prihvatilišta organizovala broj raspoloživih kreveta u ime zdravstvenih i bezbjednosnih protokola. Osim toga, nema sumnje da je do porasta vidljivog beskućništva došlo i zbog sistemskih činilaca: rastuće nezaposlenosti, te u slučaju SAD kršenja moratorijuma na iseljenje zbog neplaćenih stanarina (HUD: Growth of Homelessness During 2020 Was „Devastating“ Even Before The Pandemic).

Upadljiva karakteristika beskućništva našeg vremena je njegova izuzetna heterogenost: unutar ove populacije nalazimo i čitave porodice, mlade i starije. Tako se u izvještaju OECD za 2021. *Questionnaire on Affordable and Social Housing* navodi da je za samo četiri godine (2014-2018) broj porodica koje žive na ulici porastao sa 407 na 1.600. Više od trećine beskućnika (39%) u SAD 2020. godine činile su porodice, a taj je procenat u Engleskoj još i viši – gotovo polovina (43%) onih koji žive na ulici. Treba podvući da unutar ove populacije, iako to ranije nije bio slučaj, raste i broj žena. Tako na Novom

---

¹ Podsjećamo da se u okviru EU za usvajanje jedinstvene metodologije za mjerenje beskućništva zalaže *European Federation of National Organisations Working with the Homeless* (FEANTSA). FEANTSA razvija i tzv. ETHOS tipologiju beskućništva i ovu pojavu nastoji operacionalizirati pomoću brojnih dimenzija i indikatora, sa ciljem da se dođe do međunarodno uporedivih podataka. Ipak, i pored nastojanja da se mjerenje beskućništva standardizuje, to se još uvijek nije desilo ni unutar zemalja EU (Ljubičić, 2017).

Zelandu na ulici živi gotovo podjednak broj žena i muškaraca, a drastičan porast broja beskućnica desio se i u Japanu (između 2010-2020 njihov broj je porastao za 44%).

O tome kakva je situacija u našoj zemlji, nismo pronašli mnogo podataka. Popisom stanovništva iz 2011. godine u R. Srbiji evidentirano je 18.287 beskućnika²: 97% njih spadaju u kategoriju sekundarnih, a 3% su primarni (Bobić, 2014). O tome da li je došlo do porasta broja beskućnika u situaciji pandemije, takođe nemamo zvaničnih informacija, a organizacije koje se bave zaštitom njihovih prava cijene da su mjere Vlade uvedene marta 2020. zbog pandemije covid-19 dodatno pogoršale položaj ovih ljudi. Izostala je sistemski podrška, kapaciteti prihvatilišta su bili popunjeni, a pojedine ustanove za smještaj su prestale sa radom, ljudima koji žive na ulici nije bila dostupna voda (jer su javne česme zatvorene) niti javni toaleti, a neki od beskućnika su zbog boravka na ulici tokom vanrednog stanja bili i prekršajno kažnjavani, iako sistemski nije riješeno pitanje njihovog stambenog zbrinjavanja u pandemijskoj situaciji (*Posljedice covid-19 na položaj osetljivih grupa i grupa u riziku. Uzroci, ishodi, preporuke*, 2020).

Nasilje prema beskućnicima: o brojkama i razlozima

Imajući do sada kazano na umu, sva je prilika da nećemo pogriješiti ukoliko konstatujemo da je samo u protekle dvije godine obilježene pandemijom covid-19 virusa, beskućništvo postalo egzistencijalna realnost za velik broj ljudi, čak i u zemljama razvijenog liberalnog kapitalizma. Nažalost, beskućništvo za jedan broj ljudi bez krova nad glavom postaje doživotna uloga, a da nevolja bude veća, diskriminacija i nizak društveni položaj stavljaju ih u rizik od sistemskog i svakog drugog vida nasilja.

Ako za sada po strani ostavimo sistemsku viktimizaciju – njoj ćemo se vratiti na narednim stranama, primjetićemo da su beskućnici česte mete napada svojih sugrađana. Ozbiljnost i učestalost viktimizacije beskućnika Joerna (2009) uvjeravaju da je riječ o epidemiji³, a u prilog njegovom stavu govore i nalazi do kojih su došli *Centar za istraživanje mržnje i ekstremizma* pri Kalifornijskom državnom Univerzitetu i *Nacionalna koalicija za beskućnike* (Levin, 2015). U njihovom se izvještaju stoji da su beskućnici u visokom riziku od nasilja, da je u periodu od 1999. do 2013. svaki šesti (od ukupno 1.437) evidentirani napad bio letalan, kao i da broj ubijenih beskućnika značajno prevazilazi broj

---

² Treba istaći da je gotovo ujednačena polna struktura beskućnika, s tim da su među ženama najbrojnije one koje spadaju u kategoriju starih (65 i više godina) (vidi: Bobić, 2014).

³ Podaci ipak nisu međusobno saglasni i zavise od toga da li ih prikupljaju organizacije koje se bave zagovaranjem prava beskućnika ili je riječ o istraživanjima koja nisu fokusirana isključivo na ovu ciljnu grupu, prepoznaju njihovu viktimizaciju kao ozbiljan fenomen, odnosno minornu pojavu (vidi: Levine, 2015).

žrtava zločina mržnje. Za 14 godina na užasavajući brutalne načine: davljenjem, prebijanjem, ubadanjem i paljenjem, života je lišeno 375 muškaraca i žena koji žive na ulici⁴ (Stoops, 2014, po: Levine, 2015). Slični zaključci se iznose u dokumenti *20 Years of Hate report*. Navodi se da je za samo godinu dana (2018-2019) u SAD smrtno stradalo 39 beskućnika.

Viktimizacija neletalnim nasiljem je takođe veoma učestala (Allison, Klein, 2021). Specifična je po svojoj brutalnosti, dehumanizaciji i diskriminaciji žrtava (*20 Years of Hate report*). Lee i Schreck (2005, po: Garland, 2011) su na primjer našli da je polovina njihovih ispitanika – beskućnika, imala iskustvo viktimizacije, jedna petina je iskusila fizičko nasilje, dok je oko 11% žena bilo silovano, a Newburn and Rock (2005, po: Garland, 2011) navode da je desetina njihovih respondenata doživjela da se po njima urinira ili su bili seksualno zlostavljani. Do sličnih nalaza ovima koji se odnose na SAD, dolaze i istraživači iz drugih zemalja: iz Velike Britanije (Scurhield, Rees, Norman, 2009), Južne Afrike (Pophaim, 2019; Sadiki, Steyn, 2021), Australije (Adler, 1991), a Fazel, Geddes i Kushel (2014) zaključuju da je viktimizacija beskućnika veoma učestala i u državama članicama Evropske unije.

No, čak i ovakve poražavajuće podatke moramo uzeti sa rezervom – čini se da evidentirano nasilje nad beskućnicima predstavlja tek vrh ledenog brijega. Sva je prilika da znatan broj incidenata nije prijavljen, a razloge tome treba tražiti u odnosu organa formalne socijalne kontrole i građana prema beskućnicima (Joern, 2009). Na primjer, postupanje policijskih službenika prema ljudima bez krova nad glavom je uglavnom obilježeno nipodaštavanjem, te oni iz tog iskustva uče lekciju da se policiji ne treba obraćati ni onda kada su viktimizovani.

Da li su beskućnici žrtve zločina mržnje?

Učestalost, brutalnost i predrasude koje stoje iza viktimizacije beskućnika govore u prilog neophodnosti da se oni zaštite posebnim setom zakona, odnosno uvrste među one grupe koje se štite od zločina mržnje. Riječ je o takvim diskriminišućim zločinima koji se čine zbog pretpostavljene ili stvarne pripadnosti žrtve nekoj grupi koju je moguće

---

⁴ Istovremeno, zbog zločina mržnje smrtno je stradalo 137 lica koja spadaju u kategoriju pravno zaštićenih (rasnih, seksualnih, nacionalnih, religijskih) manjina od ovog vida kriminaliteta (Levin, 2015).

identifikovati na osnovu statusa⁵, kakvi su nacionalna i/ili rasna pripadnosti, seksualna orijentacija ... (Levin, 2015: 1015-1016).

Zagovornici zaštite prava beskućnika⁶ iznose niz ozbiljnih argumenata pomoću kojih brane stav da viktimizacija ljudi koji žive na ulici spada u kategoriju zločina mržnje. Navode da su zločini prema beskućnicima zasnovani:

1. na predrasudama da su žrtve zaslužile svoju sudbinu, da nisu dostojna ljudska bića niti da su u bilo kom smislu uporedive sa nasilnicima (Levin, 2015), koji smatraju da bi trebali biti nagrađeni zbog svog *angažmana*;
2. na ne-ličnom odnosu prema žrtvi. Nasilnicima tako nije bitno ko je konkretna osoba, sve dok reprezentuje ono što oni preziru (Ignjatović, 2005); konačno,
3. čin agresije potvrđuje hegemoni poredak: čini vidljivom dominaciju nasilnika⁷ i subordinaciju⁸ žrtve (Garland, 2011).

Ipak, brojni su oponenti nastojanja da se beskućnici podvedu pod kategoriju koja će biti šticezna zakonima protiv zločina mržnje. Njihovi argumenti se kreću od teze da beskućnici ni počemu nisu naliki zaštićenim grupama, preko tvrdnje da ljudi koji žive bez krova nad glavom nemaju jedinstven identitet niti pripadaju jednoj statusnoj grupi (?), do stava da bi takvo proširivanje legislative zapravo bilo kontraproduktivno. Navodi se da je efekat zakona protiv zločina mržnje na smanjenje predrasuda dokazano mali, kao i da ovakva zakonska rješenja nenamjeravano mogu da pojačaju prezir građana prema manjinama (Gerrstenfels, 2011: 75) za koje su uvjereni da su zakonom zaštićenije nego što to zaslužuju.⁹ Dalje, neki (O’Keefe, 2010. po: Levin, 2015) tvrde da bi proširovanje

---

⁵ Izuzetnu polemiku o tome da li je mržnja dovoljan kriterijum za određivanje nekog zločina kao zločina mržnje, kao i da li je uopšte izraz *zločin mržnje* adekvatan termin ili treba tražiti prikladniji, iznosi Garland (2011). Joern (2009) i Al-Hakim (2015) takođe se bave dilemama koje grupe zaslužuju da budu posebno zaštićene od zločina mržnje i na osnovu kojih kriterijuma.

⁶ Za sada ne tako uspješno: beskućnici su svrstani u posebnu kategoriju koja je zaštićena protiv zločina mržnje tek u nekoliko američkih država. Smatra se da je to posljedica njihove objektivno veoma niske društvene moći: oni nemaju ni političke ni ekonomske resurse kako bi bili uvršteni u agende donosioca zakona (Levine, 2015).

⁷ I oni mladi ljudi kojima je uskraćen pristup društvenim resursima i privilegijama i koji su sličniji ljudima na margini nego pripadnicima viših klasa, nerijetko su nasilni prema beskućnicima. Allison i Klein (2021) ovaj fenomen objašnjavaju preko koncepta hegemone muškosti. Naime, u nedostatku drugih markera maskuliniteta – novca, ugleda, zanimanja..., poželjni muški identitet se može *osvojiti* dominacijom nad nekim manje jakim – zapravo, onim koji se ne može suprotstaviti niti ugroziti sliku nasilnika o sebi kao o Muškarcu.

⁸ Kao i da drugima sa manje devijantnim identitetom poruče da moraju da se ponašaju prema nepisanim pravilima.

⁹ Dok su druge grupe u potpunosti nezaštićene. Često se poteže argument da se u SAD bijelci koje napadnu pripadnici afroameričke rase ne smatraju žrtvama zločina mržnje, dok se to u obrnutoj situaciji podrazumijeva (Gerrstenfels, 2011: 76).

kategorija koje zakon posebno štiti smanjilo snagu pravnih akata i upozoravaju da bismo mogli doći u apsurdnu situaciju u kojoj bi svaki zločin bio – zločin mržnje, kao i da zakoni koji štite sve – ne štite nikog (Al-Hakim, 2015). Drugim riječima, zakonsko favorizovanje beskućnika bi podrilo pažljivo kreiranu osnovu modernog zakona protiv zločina mržnje (Levin, 2015: 47).

Ipak, oni koji iznose ovakve argumente izostavljaju da primjete da beskućnici predstavljaju jedan od najgorih primjera pozitivne diskriminacije u pravu. To je lako ilustrovati: više je nego očigledna njihova kriminalizacija kroz zakone o javnom prostoru¹⁰ (Levine, 2015: 1726). Upravo ovom temom ćemo se baviti u narednom poglavlju sa ciljem da ukažemo da takav legislativni kontekst može predstavljati činilac vikitimizacije beskućnika.

Državna regulativa i zločini mržnje: da li postoji veza?

Kriminalizacija vidljive bijede – upotreba policijskog i aparata krivične pravde kako bi se odgovorilo na problem beskućništva (Adams, 2017), kroz regulisanje života i rada na ulici, po nekim autorima najbolje opisuje društveni kontekst i njegov doprinos viktimizaciji ljudi bez krova nad glavom. Ako se osvrnemo na prošlost, primjetićemo da je tokom dobrog dijela istorije čovječanstva, besposličarenje i sa njim povezana skitnja spadalo u red društveno kažnjivog ponašanja (vidi: Fuko, 1997). Skitničarenje je, uvijek masovnije nakon društvenih potresa, i neizostavno vezano za siromaštvo, kažnjavano tjelesnim kaznama, progonom i/ili zatvaranjem (Jovanović, 2017). Zapravo, državna prinuda je gotovo uvijek imala prednost nad politikom milosrđa, jer su *besprizorni* u svim vremenima prepoznati kao društveno ugrožavajući element.

Ipak, ono što ne malo iznenađuje je donošenje zakona kojima se štiti javni prostor u savremenim, naročito zemljama razvijenog liberalnog kapitalizma. Ovakva zakonska regulativa u najopštijem tiče se javnog reda i mira, i u to ime zabranjuje držanje stvari na ulici, prosjačenje, sjedenje, spavanje, jedenje na javnim površinama (Joern, 2009).

---

¹⁰ Postoji čitav niz zakona, politika i praksi koji se sprovode, a koji imaju različiti uticaj, formu i cilj. Navode se između ostalih i hitni (*express*) zakoni koji direktno zabranjuju sve aktivnosti skopčane sa životom na ulici, neutralni zakoni sa nejednakim uticajem na beskućnike i sve ostale (zabranjuju na primjer uriniranje po ulici, konzumiranje psihoaktivnih supstanci...), ciljano saradničko ojačavanje (policija radi zajedno sa servisima za brigu o beskućnicima, tako što ih hapsi odnosno izmješta sa javnih površina, a potom smješta u prihvatilišta), *bliz* nalozi, kojima je dozvoljeno da se hapse i kažnjavaju ljudi koji žive i rade na ulici na osnovu naloga lokalnih samouprava ili vlade (Adams, 2017).

Upotreba javnog prostora je ograničena, kako bi se građani zaštitili od opasnosti koje po njih mogu predstavljati akti ljudi koji naseljavaju ulice (Tosi, 2007).

Treba primjetiti i to da se broj zemalja u kojima se ovakvi zakoni primjenjuju, od kraja dvadesetog stoljeća, povećava. Na primjer, broj gradova u SAD u kojima su donesena takva rješenja je krajem druge decenije XXI vijeka u odnosu na 1990. udvostručen (Turner, Funge, Gabbard, 2018), od 2006. godine broj urbanih sredina koje su zabranile skitnju povećao se za 88%, onih koji brane sjedenje i ležanje na javnom prostoru za 53%, prosjačenje za 43%, a kampovanje za 69% (*Housing not Handcuffs: Ending the criminalization of Homelessness in U.S. Cities*).

Neoliberalni trust mozgovaje ovu *američku modu*¹¹ uveo u brojne zemlje EU (npr. Švedsku, Holandiju, Belgiju, Njemačku, Španiju i Italiju), čime su, sudeći barem po Wacquantu (2004, po: Tosi, 2007) beskućnici uspješno kriminalizovani (Kompatscher, 2021).

O tome govore brojni primjeri. Zadržaćemo se na mađarskom, koji je posebno ilustrativan. Prvi korak učinjen u pravcu kriminalizacije beskućništva napravio je početkom 2000-ih gradonačelnik Budimpešte kada je zabranio da se u podzemnim prolazima i stanicama metroa okupljaju beskućnici. Desetak godina kasnije (2010) Parlament je dao ovlašćenja lokalnim samoupravama da donesu uredbe kojima se zabranjuje neadekvatna upotreba javnih prostora, da bi 2011. godine 11-ti distrikt bio proglašen zonom bez beskućnika. Potom je usvojen dekret po kojem je novčano kažnjavan¹² svako ko u glavnom gradu javni prostor koristi kao mjesto za život i na njemu skladišti stvari. Uskoro je ovaj akt mogla primjenjivati svaka lokalna samouprava koja je obezbjedila prihvatilišta¹³ za beskućnike, a od 2012. novčana kazna zbog života na ulici je, ukoliko je beskućnici nisu mogli platiti i to odmah – na licu mjesta¹⁴, zamjenjena kaznom zatvora. (Bence, Udvarhelyi, 2013). Iako je u Mađarskoj vođena oštra javna i stručna debata po ovim pitanjima, beskućništvo je kriminalizovano 2018. godine zabranom spavanja na ulici.

---

¹¹ Riječ je o tome da je umjesto tretmana socijalnom pomoći i podrškom, na siromaštvo odgovoreno penalnim pristupom (Waquant, 2002, po: Tosi, 2007).

¹² Sumom od 165 evra.

¹³ Ipak, nisu donoseni propisi o standardima po kojima bi ove ustanove trebale biti građene niti koje bi uslove trebale zadovoljavati.

¹⁴ Iznosila je do 500 evra.

Podsjetimo i na to da je u većini zemalja EU van zakona prosjačenje. Riječ je o aktivnost kojoj beskućnici često pribjegavaju ne bi li došli do sredstava za život. Po ovom pitanju uredbe donose lokalne samouprave, a prosjačenje se uglavnom svodi na prekršaj javnog reda i mira (Kompatscher, 2021). Ipak, u nekim zemljama, npr. u Italiji, ono je zabranjeno Krivičnim Zakonikom od 2018. Onaj ko je uhvaćen da prosi, kažnjava se kaznom zatvora od tri do šest mjeseci i novčanom kaznom od 3.000 do 6.000 evra. U Irskoj prošenje je zabranjeno na nacionalnom nivou, a ako se ovaj čin vrši napadno agresivno, korišćenjem zastrašivanja ili prijetnje, onda se kažnjava novačnom kaznom i/li kaznom zatvora do jednog mjeseca. Konačno, kao posebno zanimljivu treba izdvojiti praksu Švedske u kojoj je 2018. donesena odluka da lokalne samouprave same mogu da odluče da li je prosjačenje zabranjeno ili ne. Ono je naime u nekim gradovima dozvoljeno, pod uslovom da uključeni u ovu aktivnost traže i plate lokalnim vlastima dozvolu za tu vrstu djelatnosti.

Sve do sada kazano govori u prilog tezi da se problem beskućništva, a u ime javne sigurnosti i reda, nastoji riješiti sklanjanjem vidljive bijede sa ulica. Jack Katz (1996, po: Allison, Klein, 2021) smatra da iza zakonske regulative stoji proces „upozoravanja“ - isključivanja nepoželjnih iz društvene zajednice. Wachholz (2005, po: Allison, Klein, 2021) ide korak dalje i tvrdi da je „upozoravanje“ (preko kriminalizacije spavanja i života na ulici i korišćenja odbrambenih arhitektonskih urbanih rješenja) najevidentniji odnos sistema prema različitim manjinama, i naročito akcentuje da je ova strategija tipična za zločine mržnje.

Ne želeći da ulazimo u pitanje da li i kriminalizacija beskućništva spada u zločin mržnje, na ovom mjestu ćemo iznijeti tvrdnje sa kojima jesmo saglasni. One glase ovako: čišćenjem javnih i poluprivatnih prostora od najsiromašnijih, šalju se dvije poruke. Prva je da gradski trgovi i ulice pripadaju na hijerarhijskoj ljestvici bolje pozicioniranim, a druga da su beskućnici građani drugog reda (Garland, 2011). Imajući to na umu ne treba da nas iznenađuje činjenica da su oni česte žrtve nasilja, kao ni to da su brutalnost nasilnika i dehumanizacija žrtve izraz animoziteta (Joern, 2009) i opšte prihvaćenog i sistemski podržanog uvjerenja da su beskućnici manje ljudi od nas ostalih (Turner, Funge, Gobbard, 2018). Konačno, kako se smatra da su sami krivi¹⁵ za svoj neveseo položaj, lako se prihvata stav da oni i nisu dostojni da se prema njima drugačije postupi (Joern, 2009; Allison, Klein, 2021). Stoga je sasvim očekivan nalaz da strah od viktimizacije nije rijetka pojava među ljudima koji žive na ulici. Oni su izloženi svojevrsnoj geografiji straha

---

¹⁵ Da beskućnici sami sebe dovode u situacije u kojima postaju lake mete viktimizacije tvrde i teorija o životnom stilu, devijantnim mjestima, kao i teorija samoskrivljene viktimizacije (vidi: Turner, Funge, Gabbard, 2018).

(Garland, 2011): javni prostor nije neutralna, već je to neprijateljska teritorija koju nadziru i nad kojom dominiraju *pobjednici*¹⁶, viktimizujući one na margini, najčešće nekažnjeno.

Upečatljiv primjer ovakvog nehumanog postupanja prema beskućnicima pronalazimo u javno dostupnom video sadržaju kojim se glorifikuje njihovo zlostavljanje. U takav materijal spada serija *Bumfights*. Riječ je o veoma popularnim snimcima koji su dostupni preko *YouTube* kanala, a u kojima se prikazuje autodestruktivno ponašanje beskućnika. Potplaćeni niskim novčanim iznosima ili alkoholom tuku se međusobno, pale svoju kosu, vade sami sebi zube klještima ili npr. jedu žive žabe. Posebno je ilustrativna poruka videa u kojem je napadač vezao beskućnika za drvo, a potom ga izribao mopom za pod „za dobro društva“ (Joern, 2009: 321-322). Dodajmo da takav sadržaj po svoj prilici podsticajno djeluje na mlađe ljude da bez trunke kajanja napadaju beskućnike, o čemu svjedoče nalazi Joernove (2009) studije. Ovaj autor navodi da je u SAD 145 napada na ljude koji žive na ulici bilo inspirisano javno plasiranim video sadržajima u kojima se prikazuje viktimizacija i dehumanizacija beskućnika.

Da li smo drugačiji? Primjer Srbije

O tome da li se uopšte, i sa kolikom učestalošću dešava viktimizacija primarnih i sekundarnih beskućnika u našoj zemlji ne možemo ništa pouzdano kazati. Zvanični podaci nedostaju: o ovoj populaciji oni se ne prikupljaju.¹⁷ Osim toga, beskućnici i nisu prepoznati kao moguće žrtve zločina mržnje.¹⁸

Nažalost, sva je prilika da je i u našem društvu prisutno nasilje nad ovim ljudima. O neletalnom nasilju ne možemo saznati mnogo, dok nas o tragičnim ishodima zlostavljanja beskućnika obavještavaju mediji.¹⁹

---

¹⁶ Riječ je o Youngovom terminu (1999, po: Ljubičić, 2014). Pod njim autor podrazumijeva sve one ljude u posmodernom svijetu koji mogu da zadovolje konzumerističke potrebe. Naime, konzumerizam je ključna karakteristika savremenog doba, i u tabor pobjednika mogu ući svi oni koji mogu da kupuju dobra na tržištu. Ipak, pozicija pobjednika je nesigurna i veoma lako se sklizne iz nje u tabor poraženih.

¹⁷ Na primjer, u veoma iscrpnom *Izveštaju o stanju ljudskih prava u Srbiji za 2020. godinu* nema ni jednog podatka koji se odnosi na zaštitu/kršenje ljudskih prava beskućnika.

¹⁸ Kako navodi Stojanović (2014: 21) u Krivični Zakonik R. Srbije je 2013. unesena odredba kojom se pooštava kazna za one koji su izvršili krivična djela prema pripadnicima neke grupe zbog mržnje prema njima. Mržnja (kao pobuda zločina) je definisana kao jedina otežavajuća obavezna okolnost.

¹⁹ Ostali ostaju nevidljivi našem oku.

Ako je suditi po novinskim napisima, u proteklih nekoliko godina ubijeno je najmanje četvero ljudi koji su živjeli na ulici. Prvi slučaj desio se u Novom Sadu: dječak star 13 godina je u noći 13. decembra 2016. godine oko pola četiri ujutru bacio zapaljane novine na čovjeka koji je spavao na klupi. Kartoni kojim je bio pokriven su se zapalili, plamen je zahvatio odjeću, i ovaj je čovjek nekoliko sati kasnije preminuo u Urgentnom centru od opekotina (<https://mondo.rs/Info/Crna-hronika/a1101768/Ubistvo-beskucnika-Majci-decaka-piromana-sest-meseci-robije.html>). Komentari čitaoca ove vijesti razotkivaju njihovu potresenost i zatečenost time: 1. da i djeca mogu da izvrše ovakav zločin, i 2. da zbog toga ne mogu biti sankcionisana. Odijum komentatora usmjeren je ka vaspitnim propustima roditelja, dok se pitanjima uzroka beskućništva i sudbinom konkretnog čovjeka gotovo niko od njih nije bavio (vidi: <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/2561647/decak-zapalio-beskucnika-u-novom-sadu.html>).

Drugi tragični slučaj desio se dvije godine kasnije, 2018. u Kruševcu. Dragana Novosela Čkembeta (64), lokalnog beskućnika, u napuštenoj kući u kojoj je boravio, tupim predmetima napala su dvojica maloljetnika (<https://www.novosti.rs/c/hronika/zlocin/1085057/najnovije-vesti-pretucen-smrt-ulicni-svirac-novi-sad-beskucnik-ubistvo-kruševac>). Od zadobijenih povrijeđa ovaj čovjek je preminuo u bolnici. Zanimljivo je primjetiti da je ovu vijest je prenijela i *Politika* u elektronskom izdanju, a napisano je komentarisalo tek četvero čitalaca. Ni jedan od njih u svojim opširnim komentarima ne dotiče pitanje beskućništva, već se fokusiraju na opasnost koja dolazi od strane osionih maloljetnika - krivično nedogovorne djece, posebno one romske nacionalnosti (<https://www.politika.rs/scc/clanak>).

Treći tragični slučaj desio se decembra 2021. Nepoznati izvršioци su na smrt pretukli stariju žensku osobu u Bloku 45 na Novom Beogradu. Ona je umrla u bolnici od zadobijenih povrijeđa. Novinar navodi i da je *baka Stojanka* bila dementna, da nije imala porodicu (<https://luftika.rs/preminula-baka-stojanka/>), da je bila vlasnica stana iz kog je izbačena, i da je tokom svog života na ulici često bila fizički zlostavljana od strane nepoznatih napadača. Žena koja je žrtvu pronašla, iznosi potresne detalje o tome u kakvom stanju ju je zatekla: ležala je na betonu, sa najlon kesom na glavi, spuštenih pantalona, bez jakne, u spostvenim izlučevinama, nesposobna da kaže i jednu riječ iako je bilo očigledno da je u bolovima (<https://www.telegraf.rs/vesti/beograd/3429902-preminula-baka-stojanka-82-koja-je-godinama-zivela-na-ulici-komsije-stalno-su-je-tukli/komentari/svi>). Ova vijest je slabije odjeknula od prethodne: npr. o ubistvu bake Stojanke nema ni pomena u elektronskom izdanju *Politike* – najuticajnijim dnevnim novinama u Srbiji, a rijetki komentatori na portalu *Telegrafa* referirali su na sljedeće

teme: propusti centra za socijalni rad, bolest starice, odusustvo empatije sugrađana i najrijeđe, monstroznost zločinaca.

Februara 2022. godine u Novom Sadu mladić star 21 godinu na smrt je pretukao beskućnika - uličnog svirača (61). Čovjek, prema kojem su, kako stoji u jednom novinskom tekstu, Novosađani gajili posebne simpatije, preminuo je u Kliničkom centru Vojvodine od posljedica nanesenih povrijeda. Sugrađani su nakon njegove smrti organizovali potpisivanje peticije kako bi se Blekiju napravila spomen klupa (<https://avaz.ba/globus/region/716513/novosadani-se-oprastaju-od-blekija-beskucnika-koji-je-pretucen-na-smrt>). Ova vijest takođe nije komentarisana, osim na društvenim mrežama.

Iako metodološki neutemeljena, rudimentarna deskriptivna analiza tekstova i komenatra čitalaca, može uputiti na nekoliko teza koje bi valjalo provjeriti skrupuloznijim istraživačkim postupkom. Prva među njima je da su žrtve izrazito ranjive: spavaju, stari su, nemoćni, riječju - ne mogu da se odbrane. Prepoznamo i očiglednu brutalnost nasilnika i odsustvo bilo kakve humanosti prema žrtvama. Njihova *nebitnost* ukida osjećanje krivice. Konačno, razlike između nasilnika i žrtve, kao i vulerabilnost viktimizovanog, su tako vidljive, da nasilni akt nije ništa drugo do li mehanizam opresije i moći koja sve učesnike drži na hijerarhijskim pozicijama: napadača malo iznad, a drugog na dnu društvene ljestvice (Chakraborti, Garland, 2012).

Tu je pitanje zbog čega je nasilnik spreman da bez povoda nanese patnju drugom ljudskom biću koje i ne poznaje. Vjerujemo da odgovor treba tražiti na tri međusobno povezana nivoa: na sistemskom, nivou zajednice i ličnom. Naša teza je da, ukoliko društveni sistem po strani ostavlja jedan dio svojih građana: siromašnih, starih, mentalno oboljelih, da navedemo samo neke, tako što ih zaboravlja ili sklanja sa očiju, koristeći pravno inaugurisane metode nasilja, ni oni nešto uspješniji neće imati samilosti prema ovom društvenim izgnanicima. Kako oni zbog svog niskog društvenog položaja nemaju pravo glasa, mi članovi tabora pobjednika im uz blagoslov sistema, namećemo ulogu žrtvenih jaganjaca. U njih učitavamo razne neprihvatljive dijelove sebe i lične strahove (npr. od starosti, samoće, beskućništva, zavisnosti, bolesti), koje ojačava i anksionost tipična za savremeni, naročito razvijeni svijet,²⁰ a potom se protiv uznemirujućih aspekata

---

²⁰ Nju proizvodi izrazita egzistencijalna neizvjesnost sa kojom se suočava građanin postmodernog društva: on veoma lako može skliznuti iz tabora pobjednika u tabor gubitnika.

lične i kolektivne Sjenke²¹ borimo ili ignorisanjem vidljivog prisustva ljudske bijede – okretanjem glave u drugu stranu, ili otvorenim nasiljem. U oba slučaja cilj je *poništili* nosioca neprihvatljive realnosti.

Umjesto zaključka

Ako je suditi po definici koju pronalazimo u *Kemdridžskom riječniku* (<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/victimization>), viktimizacija je nepravično postupanje prema nekom. Ako ovom određenju priključimo i one koje nalazimo u *Oxfordskom riječniku* – pod ovim pojmom se podrazumijeva čin kojim nekog nepravedno izlažemo patnji zbog toga što ga ne volimo ili nam se ne dopada njegovo mišljenje ili njegovi postupci, (<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/victimization>), složićemo se da beskućnici jesu žrtve kako sistemskog, tako i drugih vidova nasilja.

Argumente za ovakvu tvrdnju nije teško pronaći. Pođimo od sistemske viktimizacije. Po nama ona se najjasnije ispoljava u dvije naizgled oponentne taktike postupanja sa besprizornima *raznih vrsta*. To su: negiranje i kriminalizacija vidljive bijede.

I jedna i druga taktika nanose štetu ljudskim bićima. Sistemskim ignorisanjem egzistencijalnih potreba sve većeg broja ljudi i svodenjem njihovog društvenog položaja na isključivo lični problem i pitanje, stvara se ogromna armija gubitnika koji su suštinski prepušteni sami sebi. U političkim agendama nema mjesta za beskućnike: o prevenciji beskućništva se ne govori, strategije za smanjenje siromaštva su prije spisak lijepih želja, nego dostižni ciljevi i to na globalnom nivou gledano. Zapravo, njima je namjenjena uloga antagonističkog, iritirajućeg i ugrožavajućeg Drugog.

U prilog tome svjedoči sinhormizacija procesa ignorisanja i iniciranje kriminalizacije života na ulici čime se zapravo beskućnicima uskraćuju moguće strategije preživljavanja. Stješnjeni između lične nemoći i pritiska zakona, beskućnicima ostaje samo jedna opcija – da prihvate da budu *uskладиšteni* u prihvatilištima (ukoliko su i ona dostupna), daleko od očiju javnosti. Jednako kako država ima interes da spriječi da vidljivost bijede jednog dijela njenih građana bude vidljiva, da ne bi svjedočila o očiglednim sistemskim

---

²¹ Riječ je o Jungovom konceptu, arhetipskoj figuri, koja prebiva u našem nesvjesnom (Jakobi, 2000, 158-149). Sjenka ima i lični – onaj koji se tiče isključivo nas samih, i kolektivni karakter - simbolizuje naličje vladajućeg duha vremena (Jakobi, 2000: 161).

promašajima, tako ni njihovi sugrađani ne žele da ih beskućnici podsjećaju na potencijalne životne ishode.

Nadalje, beskućnik kao Drugi ima još važnu funkciju u našim životima: zahvaljujući njegovoj Drugosti, mi bivamo uvjereni da smo u odnosu na njega ipak na višem hijerarhijskom stepeniku. Da bismo potvrdili našu dominaciju na raspolaganju nam stoji otvoreno ispoljeno nasilje. Njih je u redu povrijediti, jer ništa drugo ne zaslužuju, a kako ih zakon ne štiti, već kriminalizuje, postaju laka meta.

S druge strane, pažnju zaslužuje još jedan opservacija. Riječ je o notiranju prisustva kvalitativno drugačijeg pravnog tretmana različitih *grupa građana*. Ovakvu anomaliju ne bismo očekivali u društvima u kojima su ljudska prava univerzalno dobro. Ne govori li ona da su neki zapravo - Drugi, *manje ljudi*? Jer: kako razumjeti da je u ime zaštite („pristojnih“) građana od opasnosti koju predstavljaju beskućnici, život na ulici stavljen van zakona? I kako objasniti da se u isto vrijeme zaboravlja da i oni bez krova nad glavom jesu građani kojima se garantuju ista prava kao i ostalima, uključujući i ono na dostojanstven život?

Literatura

- Adams, L. (2017) Criminalising Homelessness: Why Enforcement is Not the Answer. *ABC Religion and Ethics*. abc.net.au, stranici pristupljeno 18.12.2021.
- Adler, C. (1991) Victims of Violence: The Case of homeless youth. *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 24(2). pp. 1-14.
- Al-Hakim, M. (2015) Making a Home for the Homeless in Hate Crime Legislation. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(10), pp. 1755–1781.
- Allison, K., Klein, R. B. (2021) Pursuing Hegemonic Masculinity Through Violence: An Examination of Anti-Homeless Bias Homicides. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), pp. 6859–6882.
- Babović, S. *Surovost nije ubila samo Blekija: Pre četiri godine nasrtn pretučen Ćkembe gradska legenda Kruševca* (11.2.2022). <https://www.novosti.rs/c/hronika/zlocin/1085057/najnovije-vesti-pretucen-smrt-ulicni-svirac-novi-sad-beskucnik-ubistvo-kruisevac>, stranici pristupljeno 2.3.2022.
- Bence, R., Udvarhelyi E. T. (2013) The Growing Criminalization of Homelessness in Hungary – A Brief Overview. *European Journal of Homelessness*, 7(2).pp 131-143.
- Bobić, M. (2014) *Beskućnici*. Beograd: republički zavod za statistiku.
- Chakraborti, N., Garland, J. (2012) Reconceptualizing hate crime victimization through the lens of vulnerability and ‘difference’. *Theoretical Criminology*, 16(4), pp. 499–514.

- Dečak zapalio beskućnika u Novom Sadu (14.12.2016).
<https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/hronika/2561647/decak-zapalio-beskucnika-u-novom-sadu.html>, stranici pristupljeno 12.1.2022.
- Fazel, S. Geddes, J. R., Kushel M. (2014) The health of homeless people in high-income countries: descriptive epidemiology, health consequences, and clinical and policy recommendations. *Lancet*, oct 25. pp. 1529-1540.
- Fuko, M. (1997) *Nadzirati i kažnjavati*. Beograd: Prosveta.
- Garland, J. (2011) Difficulties in defining hate crime victimization. *International Review of Victimology*, 18(1), pp. 25–37
- Gerrstenfels, B. P. (2011) *Hate crimes. Coauses, controlos, and controversies*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington D.C.: Sage.
- HC3-1-Homeless-population (2021). <https://www.oecd.org/els/family/HC3-1-Homeless-population.pdf>, stranici pristupljeno 20.12.2021.
- Housing not Handcuffs: Ending the criminalization of Homelessness in U.S. Cities* (2019). <https://homelesslaw.org/wp-content/uploads/2019/12/HOUSING-NOT-HANDCUFFS-2019-FINAL.pdf>, stranici pristupljeno 12.1.2022.
- <https://www.politika.rs/scc/clanak>, stranici pristupljeno 12.1.2022.
- HUD: Growth of Homelessness During 2020 Was „Devastating“ Even Before The Pandemic (2021) <https://www.npr.org/2021/03/18/978244891/hud-growth-of-homelessness-during-2020-was-devastating-even-before-the-pandemic>, stranici pristupljeno 2.3.2022.
- Ignjatović, Đ. (2005) Zločini mržnje. *Pravni život*, I tom, str. 3-12.
- Izveštaj o stanju ljudskih prava u Srbiji za 2020. godinu. <https://rs.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/235/Izvestaj-o-stanju-ljudskih-prava-u-Srbiji-za-2020-1.pdf>, stranici pristupljeno 11.2.2022.
- Jakobi, J. (2000) *Psihologija K.G. Junga*. Beograd: Dereta.
- Joern, R. (2009) Mean Streets: Violence against the Homeless and the Makings of a Hate Crime. *Hastings Race and Poverty Law Journal*, 6(2), pp. 305-331.
- Jovanović, V. (2017) *Sjaj i beda varoškog života*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Klinac zapalio beskućnika, na robiju ide majka (5.5.2018.) <https://mondo.rs/Info/Crna-hronika/a1101768/Ubistvo-beskucnika-Majci-decaka-piromana-sest-meseci-robije.html>, stranici pristupljeno 2.3.2022.
- Kompatscher, A. (2021) Begging ad a human right?-challenging the penalization of begging in the EU in light of the recent Lākātoš v. Switzerland case. Dostupno na: housingrightwatch.org
- Krivični zakon Republike Srbije* (2005) Sl. glasnik RS. Dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>
- Levin, B. (2015) Reassessing Laws on Hate Violence Against the Homeless. *American Behavioral Scientist*, 59(13), pp. 1715–1728.
- Ljubičić, M. (2014). Viktimizacija i siromaštvo - o žrtvama i žrtvovanima u Srbiji. *Sociološki pregled*, Vol 48(4), str, 565-582.
- Ljubičić, M. (2017) Ko je beskućnik – priče iz Prihvatilišta za stara i odrasla lica u Beogradu. *Kultura*, 157, str. 182-202.

- N. Nj. (10.2.2022) Novosadani se opraštaju od Blekija, beskućnika koji je pretučen na smrt. <https://avaz.ba/globus/region/716513/novosadani-se-oprastaju-od-blekija-beskucnika-koji-je-pretucen-na-smrt>, stranici pristupljeno 2.3.2022.
- Pophaim, J-P. (2019) *Exploring the experiences of victimization of the homeless*. Bloemfontein: Univeristy of the Free State. scholar.ufs.as.za, stranici pristupljeno 27.12.2021.
- Posledice covid-19 na položaj osetljivih grupa i grupa u riziku. Uzroci, ishodi, preporuke*, 2020. https://serbia.un.org/sites/default/files/2021-02/LNOB%20analiza_SRB_web.pdf, stranici pristupljeno 13.1.2022.
- Preminula baka Stojanka, beskućnica koju su huligani pretukli na smrt*. (10.11.2021) Dostupno na: <https://luftika.rs/preminula-baka-stojanka/>, stranici pristupljeno 12.1.2022.
- Questionnaire on Affordable and Social Housing*. Dostupno na: <https://www.oecd.org/housing/data/affordable-housing-database/>, stranici pristupljeno 14.1.2012.
- Sadiki, L. Steyn, F. (2021) Destitue and vulnerable – Fear of crime and victimization among homeless in urban and rural settings in South Africa. *Strategic Review of Southern Africa*, 43(1). pp. 57-77.
- Scurhield, J., Rees, H. P., Norman, D. P. (2009) Criminal victimization of the homeless: an investigation of Big Issue vendors in Leeds. *Radical Statistic Group*, 99. pp. 3-11.
- Simić, D. (10.12.2021) *Preminula baka Stojanka (82), koja je godinama živila na ulici. Komšije: „Stalno su je tukli“*. <https://www.telegraf.rs/vesti/beograd/3429902-preminula-baka-stojanka-82-koja-je-godinama-zivela-na-ulici-komsije-stalno-su-je-tukli/komentari/svi>, stranici pristupljeno 12.1.2011.
- Stojanović, Z. (2014) Racist and xenophobic motivation as an aggravating circumstances in sentencing. *Strani pravni život*, 2, str. 11-21.
- Tosi, A. (2007) Homelessness and the Control of Public Space – Criminalisation the Poor? *European Journal of Homelessness*, 1. pp. 225-236.
- Turner, M. M., Funge, P. S., Gabbard, J.W. (2018) Victimization of the Homeless: Perceptions, Policies, and Implications for Social Work Practice. *Journal of Social Work in the Global Community*, 3(1), pp. 1–12.
- 20 Years of Hate report* (2020), <https://nationalhomeless.org/20-years-of-hate/>, stranici pristupljeno 21.2.2022.
- Victimization*, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/victimization>, stranici pristupljeno 11.3.2022.
- Victimization*, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/victimization>, stranici pristupljeno 11.3.2022.

***

Milana M. Ljubičić

**Homeless people in modern society:
between ignoring and (crimes of) hatred**

Abstract: In this paper, we are exploring social treatment of the homeless and their victimization. Empirical data collected in some countries on this phenomenon indicate that people experiencing homelessness are victims of various forms of violence. Furthermore, such statistics suggest that victimization of the homeless is not inherently different from hate crimes. In addition, it is evident that there is resistance from legislators to include the homeless among those groups that have been singled out as highly vulnerable and specially protected by legal acts from this type of crime. To understand why homeless people are left out of such legislation, in modern democracies where human rights are a universal good, we approached a comparative sociological analysis of the social context, social and legal practices that primarily affect the homeless. It will be shown that the social treatment of these people ranges between ignoring and criminalization - open intolerance, as well as that society as a whole, has a high tolerance for the crimes committed against them. The reason for such practices lies in the hundreds-year-old prejudices against the homeless, based on two beliefs: they are potentially dangerous social group, and they are Others - *less people*, compared to other citizens.

Keywords: hate crimes, criminalization, human rights

Technical instructions for the authors

1. The article should be up to 20 pages long with double space. The authors should use Times New Roman font size 12.

2. The first page should include: **the title of the paper, the name and surname of the author, abstract** (up to 150 words) and **4-5 keywords**.

2.1 Right after the surname of the author (on the first page) there should be a footnote with the name of the institution the author is employed at, the title of the author and E-mail address. In the event that the paper is written in collaboration with other authors, these data should be provided for each of the authors.

Example: Jovan JOVANOVIĆ*

2.2 The abstract should include a clearly stated subject, research goals and the main topics which will be covered in the paper.

3. Headings should be written in the following style:

1. The title of the chapter (Times New Roman, 12, Bold)

1.1. Subtitle 1 (Times New Roman, 12, Italic)

1.1.1. Subtitle 2 (Times New Roman, 12, Regular)

Example: **1. Services Supporting Victims**

                          1.1. *Categories of Users*

                          1.1.1. Women and Children

4. Authors should use the **Harvard Citation Style**. The quotation should be followed by the reference in the brackets containing the author's surname, the year of publication and the page number.

Example: (Stevanović, 2009: 152).

If there are two or three authors, the surnames should be divided with a comma (example: Knežić, Savić, 2012).

If there are more than three authors, there should be only the first author's surname followed by the "et. al" (example: Hawley i dr., 2013).

If two authors have the same surname, name initials should also be included (example: I. Stevanović, Z. Stevanović, 2015).

When referencing a secondary source, the reference should include "according to" (example: Ćopić according to Nikolić-Ristanović, 2011).

If a single reference contains several books or papers, they should be separated with a point comma. (example: Hannah-Moffat, 2005; Kemshall, 2002). In this case, surnames of different authors should be in alphabetical order.

---

* Dr Jovan Jovanović is assistant professor at the University in Belgrade. E-mail: jovan@primer.net

4.1. Footnotes should include only following comments, articles of laws and official gazettes.

4.2. Foreign names should be written with original spelling.

5. If the paper includes images or charts, they should also be referenced. For example (Chart 2).

Captions should be written above the images or charts.

Example: **Chart 1.** Gender structure of victimization

6. It is obligatory to supply a list of references or **bibliography** at the end of the paper. It should include all the quoted references in the alphabetical order of surnames. A bibliography unit should include:

For books: author's surname, the name initial, the year of publication in the brackets, the title of the book (in italics), the location of publishing, the name of the publisher.

Example: Milutinović, M. (1977) *Penology*. Belgrade: Savremena administracija.

For book chapters: author's surname, the name initial, year of publication in the brackets, the name of the chapter, in: editor's name initial, editor's surname, eds. (in the brackets), the book title (in italics), the location of the publication, the name of the publisher, first and last page of the chapter.

Example: Blagojević, M. (2013) Transnationalization and its Absence: The Balkan Semiperipheral Perspective on Masculinities. U: Hearn, J., Blagojević, M. & Harrison, K. (ur.) *Transnational Men: Beyond, Between and Within the Nations*. New York: Routledge, str. 261-295.

For articles in magazines: author's surname, name initial, year of publication in the brackets, the name of the article (in italics), volume (in italics), the number of the magazine in the brackets and first and last page number.

Example: Ivanović, M. (2015) Drugs, Art, Crime. *Journal of the Institute of Criminological and Sociological Research*, 34(4), pp. 193-202.

For documents downloaded from the internet: web page, date of access.

Example: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, accessed on 5.10.2012

The name of the author and the title of the article can be written before copy/pasting the web page. In this case, before the web address, there should be added: "available at:"

For laws: the source or publication where the law was published should be added after the name of the law.

Example: Law on Criminal Proceedings, Official Gazette RS, No.58/04.

For reports from scientific conferences: surname, name initial, year in the brackets, the title, the title of the conference (in italics), the page number in the book of abstracts in the brackets, the location of publication, publisher.

Example: Petrušić, N, & Stevanović, I. (2011) Legal Protection of Children in Serbia. *First Annual Conference of the Victimology Society of Serbia – The Rights of Victims and EU* (pp. 87-102). Belgrade: Victimology Society of Serbia.

For newspaper articles: surname, name initial, year of publication and the date in the brackets, the title of the article, the name of the newspaper, page number.

Example: Jovanović, A. (2012, December 5th) Plagiarising Scientific Papers, Blic, p. 5.

The author can also reference a web edition of a newspaper and in this case, the reference should include “available at” followed by the web address and the access date.

Additional remark: The list of references must not contain units which are not quoted in the paper and must contain all the units which are quotes including laws, reports and web pages (web pages should be under the section *Online Sources* within bibliography).

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

316.647.5/.8(082)

GOVOR mržnje : zbornik radova / [urednici Zoran Pavlović, Milana Ljubičić]. - Novi Sad : Pokrajinski zaštitnik građana - ombudsman ; Beograd : Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 2022 (Novi Sad : Uprava za zajedničke poslove pokrajinskih organa). - 255 str. ; 24 cm

Tiraž 100. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-89417-15-9 (PZG)

ISBN 978-86-80756-40-0 (IKSI)

а) Говор мржње - Зборници

COBISS.SR-ID 64789001
